

Anmeldelser

Sønderjyllands nye søer – livet ved genskabte vådområder

Jesper Tofft (red.). 116 sider, talrige farvefotos og kort, 21 tabeller, hft. Forlaget Fulica, Åbenrå, 1999. Pris kr. 118.

Ved første korte gennemgang var min tanke, at den foreliggende smukke bog alene var et Sønderjysk anliggende; men da jeg begyndte at nærlæse teksten, blev jeg hurtigt klar over, at den må være af interesse for alle, der har et genskabt vådområde i nærheden, eller som ønsker at bidrage til at rette op på fortidens synder enten som deltager i et større projekt, eller blot ved at grave et mindre vandhul på egen grund. For slet ikke at tale om naturforvaltere, som må kunne hente megen ny viden her; det er nemlig første gang herhjemme, at naturgenopretningsprojekter af søer i en hel region er blevet dokumenteret.

Syv biologer og ornitologer beskriver hver et eller to af i alt otte større nyetablerede søer i landsdelen; dels stedets forhistorie, dels hvordan man har grebet sagen an. Fuglene har fået en fremtrædende plads; i de otte områder steg antallet af ynglende vandfugle således fra 40-50 til 480 par efter vandstandshævninger. Herudover behandler tre kapitler henholdsvis grusgravsøerne, de små vandhuller og padderne.

Bogen er gennemillustreret med farvefotos af lokaliteterne og de omtalte dyr. Bagest i bogen bringer 21 tabeller oversigter over antallet af ynglefugle og trækgæster i de genoprettede søer gennem en årrække. Det er meget interessant at følge indvandringen af dyr, efterhånden som vegetationen tiltager og ændrer sammensætning, og afvandringen af andre arter, når forholdene ikke længere er optimale, samt de gådefulde svingninger i antallet af ynglefugle fra år til år. Man fornemmer rigtig efter læsningen af denne bog, at en sø er et levende system i stadig forandring, hvor mennesket ved skånsom indgriben kan styre udviklingen i den ønskede retning, men ikke diktere den i detaljer.

Bogen skæmmes lidt af en mangelfuld korrekturlæsning, hvilket dog ikke påvirker forståelsen af indholdet. De sønderjyske tiltag har været en stor succes, som må kunne inspirere andre, og de mange erfaringer og iagttagelser må alle med interesse for naturgenopretning kunne høste stor gavn af. Jeg kan varmt anbefale denne bog.

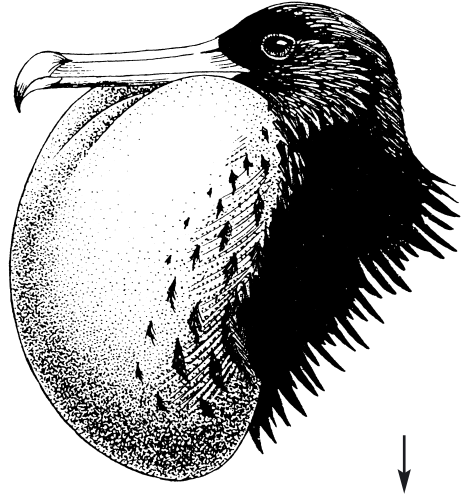
Johannes Erritzøe

The evolution of avian breeding systems

J. David Ligon. xx + 504 sider, talrige sort/hvide illustrationer af Mike Ramos, indb. Oxford University Press, New York, 1999. Pris £ 55.

Denne bog giver en detaljeret indføring i alle aspekter af fuglenes ynglebiologi set i et evolutionært perspektiv. Den er et godt supplement til svenskeren Malte

Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 95 (2001): 37-40

Anderssens bog *Sexual selection* fra 1994, idet den sigter bredere. Sexual selection – en drivende “kraft” i udviklingen lige som naturlig udvælgelse, men snævert knyttet til udvælgelse af succesrige gen-kombinationer i forbindelse med partnervalg – er selvfølgelig behandlet, men mange andre ting vedrørende yngelplejen og forholdet mellem kønnene er også med. Desuden handler den kun om fugle, så der bliver plads til et mere fyldigt udvalg af eksempler inden for denne dyregruppe.

Bogens indledning udstyrer på en letlæselig måde læseren med den baggrundsviden, der er nødvendig for forståelsen af resten af bogen. De følgende 16 kapitler omhandler bl.a. ekstravagante sekundære køns karakterer hos hanner, betydningen af fuglenes kondition, parasitter og grad af asymmetri, yngelpleje, udenomsparninger og de forskellige former for parrandelse (monogame par, polygyni (én han, flere hunner), polyandri (én hun, flere hanner), polygynandri (flere hunner og hanner) samt promiskuøse systemer, evt. med tilknyttet arenaspil). Den hjemlige Jernspurv benytter, lige som Alpejernspurven, en forvirrende blanding af de fire førstnævnte parringssystemer.

Jeg vil her fremhæve et par eksempler fra kapitel 6, der beskriver de vigtigste hypoteser om hunnernes udvælgelse af mage. Nancy Burley har undersøgt Zebrafinker i fangenskab og fundet, at hunnerne foretrak hanner med gule eller røde benring på trods af, at Zebrafinken slet ikke har gule farver i fjerdragten. Det viser, at retningen af de morfologiske forandringer, der drives af den seksuelle udvælgelse, er helt uforudsigelig. Og J. Diamond har eksperimenteret med de spændende løvhyttefugle; ved at tilbyde dem forskelligt farvede jetoner viste han, at der var stor variation i hannernes valg af farver, når de samlede "pynt" til deres bygningsværker. Hunnerne strejfede omkring og bedømte de forskellige hanners kunstværker, før de traf deres valg, og de viste sig at foretrække nyt – i dette tilfælde jetonerne. Hvis udviklingen er drevet af en præference for det nye som en kvalitet i sig selv, er det ikke så sært, at parringsbiologien hos denne fuglefamilie er blevet så ekstrem – og så varieret.

Bogen er gennemillustreret i sort/hvidt, bl.a. med nogle hyggelige gamle kobberstik, men også illustrationer af nyere dato. På side 73 er en Standartbærer (Standard-winged Nightjar, *Macrodipteryx longipennis*) tegnet flyvende med de to forlængede håndsvingfjer stående næsten lodret. Jeg har selv set denne natravn jage opflyvende insekter over en brændende savanne i Afrika med fanerne blafrende bagud, sådan som man ville forvente det.

Det er fra flere sider hævdet, at bogens største svaghed er dens mange gentagelser. For den almindelige læser uden den store forhåndsviden kan den slags dog godt være en hjælp til forståelsen af det komplekse område; men det kan selvfølgelig overdrives. Som en yderligere hjælp til at bevare overblikket afsluttes alle kapitler med en konklusion og et resumé. Referencelisten omfatter cirka 1000 titler.

Studiet af de forskellige ynglesystemer er et stort og indviklet område, hvor der er et væld af idéer, erfaringer og forsøgsresultater at holde styr på. Det er måske denne bogs største fortjeneste, at den giver en god indføring i en række komplekse forhold og viser sammenhængen mellem dem. Samtidig får man et glimrende indblik i, hvordan forskere arbejder. Som et overflødigshorn af informationer vil bogen sikkert blive en inspirationskilde mange år fremover for alle, der beskæftiger sig med fugles ynglebiologi.

Johannes Erritzøe

Birds of the World – a Checklist

James F. Clements. i-xx + 867 sider, indb. Pica Press, 2000. Pris kr. 548 i DOF-Salg.

Denne checkliste, der er den femte reviderede udgave, adskiller sig fra andre tilsvarende lister ved at følge den systematiske rækkefølge i *Handbook of Birds of the World*. Det er sikkert en god idé, håndbogens store udbredelse taget i betragtning. Der er omtalt ca 9800 arter, og for første gang medtager Clements også underarterne. En lille firkant ved hver art giver plads til det attråværdige kryds, og der er afsat plads til personlige notater. Der gives koordinater for knap 1000 af de stednavne, som er nævnt i bogen, hvilket må være en forvindende lille del. Jeg prøvede at slå fem små lokaliteter op, men ingen var repræsenteret. Afslutningsvis i bogen findes et komplet register over videnskabelige og engelske navne. Clements checkliste har til nu nok mest været brugt i Amerika, hvor vi i Europa mere hælder til Howard & Moore, men modsat den foreliggende bog har denne behov for en ajourføring (sidste udgave er fra 1991).

Et lille check blandt de sidst tilkomne uglearter viste, at *Otus alius* nok er nævnt, men en reference savnes. Det samme er tilfældet med *Otus collari*. Begge arter er beskrevet i 1998 i Bull. Brit. Orn. Club. Bedre står det ikke til med *Glaucidium nubicola* (Auk 116: 305-315, 1999). Derimod findes referencen for *Ninox ios*, der også er fra 1999 (Wilson Bull. 111: 457-464). Det havde været mere konsekvent, hvis i det mindste alle nybeskrevne arter siden den foregående udgave fra 1991 havde fået en reference.

Forfatteren har planlagt at opdatere bogen på IBis Publishing Co's hjemmeside www.ibispub.com, hvilket må hilse velkommen. Bogen er i en solid indbinding, der kan holde til hyppig brug. På forsatsbladet er der på et verdenskort med forskellige farver vist, hvor mange arter forskellige områder huser, og hvor mange af dem der er endemiske. Denne bog kan anbefales til alle med interesse for systematik ved siden af Peters, Sibley & Monroe og Howard & Moore.

Johannes Erritzøe

Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation

M.F. Heath & M.I. Evans (red.). 2 bind, 1600 sider, enkelte s/h fotos og talrige tabeller og figurer, hft. BirdLife Conservation Series No. 8, Cambridge, 2000. Pris i DOF-Salg: Bind 1 (Nordeuropa) kr. 775, bind 2 (Sydeuropa) kr. 775, begge bind kr. 1195.

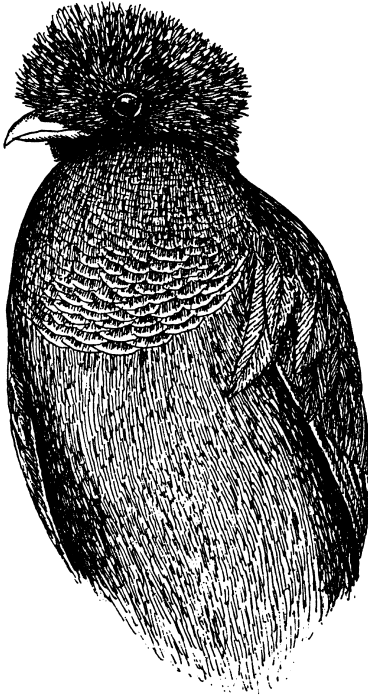
Dette imponerende tobindsværk er grundstenen i europæisk fuglebeskyttelse. Den er resultatet af fire års intensivt arbejde med deltagelse af hundreder af ornitologer. Den rummer oplysninger om de vigtigste fuglelokaliteter i Europa mod øst til Ural, inklusive Færøerne og Grønland. I alt 3619 *Important Bird Areas* (IBAer, fugleområder af international betydning) i de 51 omfattede lande er beskrevet. Disse lokaliteter dækker et areal svarende til 7% af Europas landareal. For hver lokalitet er foruden fugledata givet oplysninger om naturtyper, trusler, arealanvendelse og beskyttelsesstatus.

For Danmark betyder den omfattende kortlægning, at der er kommet ni nye IBAer til siden den forrige liste fra 1989. Det drejer sig bl.a. om store havområder i Skagerrak, det nordlige Kattegat og Smålandsfarvandet, samt Rønne Banke og Kiel Bugt i Østersøen. I alt rummer Danmark nu 127 IBAer. Af de gamle fra 1989 er samtidig 12 udgået, da de ikke længere opfylder kriterierne. Over halvdelen af de danske områder er udpeget, fordi de regelmæssigt huser store koncentrationer af trækkende og/eller overvintrende vandfugle. Hovedparten af de øvrige er udpeget, fordi de er hjemsted for store forekomster af ynglende fugle.

Med hensyn til beskyttelsen af de danske områder er der meget stort overlap mellem IBAerne og de særlige fuglebeskyttelsesområder efter EFs fuglebeskyttelsesdirektiv – ca 90% af IBAernes areal er sammenfaldende med fuglebeskyttelsesområderne. De resterende 10% omfatter først og fremmest fugleområderne til havs. Den nationale beskyttelse lader langt mere tilbage at ønske, idet kun ca 70% af IBAerne er helt eller delvist dækket af den danske naturbeskyttelseslovgivning.

Den væsentligste mangel er, at der ikke er kort over IBAernes udstrækning. Publikationen er et must for alle med interesse for europæisk fuglebeskyttelse. Målgruppen er først og fremmest de relevante myndigheder i de enkelte lande.

Sten Asbirk

Trogons and Quetzals of the World

Paul A. Johnsgard. 223 sider, 40 farvetavler, mange s/h fotos, illustrationer og kort, indb. Smithsonian Institution Press 2000. Pris \$ 49,95. Forfatteren er professor i biologi ved universitetet i Nebraska og har nu snart 40 bøger bag sig. Denne gang har han behandlet trogonerne, der trods deres store skønhed er et stedbarn i den ornitologiske litteratur – den seneste monografi er fra 1835-38 (!), nemlig John Goulds *A Monograph of the Trogonidae*, som dog udkom i en stærkt revideret udgave i 1858. Heller ikke i den videnskabelige litteratur ser denne familie ud til at have nydt særlig bevhægenhed. Johnsgards noget så nær komplette bibliografi rummer kun ca 400 titler, hvoraf omkring halvdelen er bøger, der for flertallet vedkommende dækker et bestemt områdes fugleliv. Af listen ses, at kun A. F. Skutch har beskæftiget sig mere indgående med trogonerne og leveret "life histories" for ikke mindre end syv arter. Bogen er derfor også dedikeret til ham.

Anmelderen har ikke noget specielt kendskab til familien, men det er der åbenbart heller ikke andre, der har – i hvert fald var det ikke muligt at få andre til at påtage sig opgaven, og da bogen er et vigtigt bidrag, har jeg påtaget mig at give den et par lægmandsord ord med på vejen.

Johnsgard anerkender 39 arter, 25 i Amerika, 3 i Afrika og 11 i SØ-Asien. De behandles enkeltvis med videnskabelige, engelske og spanske navne, underarter, udbredelse, mål, vægt og en meget udførlig beskrivelse af alle dragter, karakteristika i hånden og felten,

økologi, adfærd, stemme, ynglebiologi, fangenskabsopdræt, beskyttelse og udviklingshistorie. Guatemalas nationalfugl., Resplendent Quetzal (en af i alt fem quetzal-arter), der lever i bjergregnskove indsvøbt i næsten konstant tåge, betragtes af mange ornitologer som verdens smukkeste fugl. I bogen kan læses, at den mest lever af frugter, som den oftest plukker flyvende!

De fleste farvetavler er hentet fra John Goulds anden-udgave. De er udført af H. C. Richter og William Hart og er her gengivet i smukke og rene farver. Desuden er der tavler af Dana Gardner, Daniel Lane, James D. McClelland og David Reiser, og forsiden er malet af John O'Neill.

I mange af Johnsgards bøger er det svært at finde rundt i teksten, fordi denne forløber næsten ud i et, uden nævneværdig markering af, at her begynder en ny art. Denne kritik kan ikke rettes mod denne bog. Det meste er overskueligt og læservenligt, dog ville jeg gerne ved tavlerne have haft henvisninger til siderne hvor de pågældende arter er beskrevet, og i indholdsfortegnelsen fandt jeg enkelte uoverensstemmelser. Men det er peditesser. Bogen kan varmt anbefales til alle, der interesserer sig for denne særprægede og smukke familie.

Johannes Erritzøe

Ecology of the Regent Bowerbird *Sericulus chrysocephalus*

Norbert Lenz. 200 sider, 32 farvefotos på 16 tavler, 44 tabeller og 34 figurer, indb. Ökologie der Vögel 22, Supplement, 1999. Kan købes hos Dr. Jochen Holzinger, Auf der Schanz 23/2, D-71640 Ludwigsburg, Tyskland. Pris DM 45.

Dette vægtige bidrag til litteraturen om løvhyttefuglene (Ptilonorhynchidae) er en revideret udgave af forfatterens doktorafhandling fra 1993. Ligesom de fleste andre moderne studier af familien behandler bogen modeller for sexuel udvælgelse og parringssystemer i almindelighed, men med særlig henblik på udviklingen af hyttebygning. Men på trods af, at hannerne hos alle *Sericulus*-arterne er meget farveprægtige, mens hannerne hos nogle af arterne helt atypisk for familien er større end hannerne, er der skrevet meget lidt om denne slægt. Tidligere blev der fundet så få hytter af Regent Bowerbird, at den sjældent byggede eller i hvert fald kun benyttede hytten i en kort periode. Lenz fandt 75 hytter og kunne bekræfte den sidste antagelse, idet 61% af hytterne kun blev benyttet i 10 dage eller mindre, fordi hannerne forlod dem så snart de blev opdaget af en rival.

Ud over det specifikke sigte diskuterer bogen de forskellige arter og slægter af løvhyttefugle generelt, med størst vægt på de 10 forskellige typer af hytter, man finder i familien. Det er en handy lille bog og et sobert stykke arbejde, som jeg kan anbefale til alle med interesse for fuglenes parringssystemer og løvhyttefuglenes biologi.

Clifford B. Frith

Også modtaget:

Costa Rica

Les Beletsky. The ecotravellers' wildlife guide. 426 sider, 80 farvetavler, 10 farvefotos og mange s/h stregtegninger af planter, hft. Academic Press 1998. Pris kr. 298 i DOF-Salg.

Hawaii

Les Beletsky. The ecotravellers' wildlife guide. 416 sider, 86 farvetavler, heraf 16 med farvefotos af planter, hft. Academic Press 2000. Pris kr. 298 i DOF-Salg.

Ecuador and its Galapagos Islands

David L. Pearson & Les Beletsky. The ecotravelers' wildlife guide. 485 sider, 96 farvetavler, 20 farvefotos af landskabstyper og s/h stregtegninger af planter, hft. Academic Press 2000. Pris kr. 298 i DOF-Salg.

Ligesom to tidligere omtalte bøger i samme serie (DOFT 94: 100, 2000) behandler disse bøger alle de dyre- og plantearter, almindelige turister har en chance for at se. Der er henholdsvis 50, 27 og 58 fugletavler af god kvalitet i de tre bind.

Canadian Atlas of Bird Banding

D. Brewer, A. Diamond, E. J. Woodsworth, B. T. Collins & E. H. Dunn. Vol. 1, Doves, Cuckoos, and Hummingbirds through Passerines, 1921-1995. 394 sider, mange kort, hft. Special Publication Canadian Wildlife Service 2000. Pris ikke opgivet.

En opsummering af alle ringmærkningsgenmeldinger fra perioden 1921 til 1995. Alle canadiske arter med mindst én genmelding mere end 100 km fra mærkningsstedet behandles, bl.a. med kort i stort format med alle genmeldinger og med forbindelsesstreger mellem mærknings- og genmeldingssted. På mindre kort vises, hvor ringmærkning er foretaget og i hvilket omfang. Opsummerende tabeller giver forskellige statistiske oplysninger, f.eks. det totale antal genmeldinger i første kalenderår og senere, samt de gennemsnitligt tilbagelagte afstande for unge og voksne fugle. Fire Appendixer og en litteraturfortegnelse afslutter værket. Et imponerende arbejde.

Swifts

Phil Chantler & Gerald Driessens. A Guide to the swifts and treeswifts of the world. 272 sider, 24 farvetavler, mange kort og illustrationer, indb. Pica Press 2000. Pris kr. 420 i DOF-Salg.

Revideret udgave. Førsteudgaven er anmeldt i DOFT 90: 39, 1996.

Mariehøns

Jørgen Baungaard Hansen. Natur og Museum 39(2), Naturhistorisk Museum, Århus, 2000. Pris kr. 50 i DOF-Salg.

En perle for alle, der gerne vil vide mere om de smukke mariehøns.

Die Vögel des Bodenseegebietes

Georg Heine, Harald Jacoby, Hans Leuzinger & Herbert Stark. 847 sider, 26 farvefotos, 118 tabeller og 509 illustrationer, indb. Ornithologische Jahreshefte für Baden-Württemberg, Band 14/15, Ornithologische Arbeitsgemeinschaft Bodensee 1999. Pris DM 88 hos: Dr Jochen Hölzinger, Auf der Schanz 23/2, D-71640 Ludwigsburg.

Dette er en fuldstændig ny bearbejdelse af fugle iagttaget i Bodensee-området, beskrevet med sædvanlig tysk grundighed og sammenlignet med tidligere tællinger i 1980-81 og 1990-92. Hver ynglefugl har fået sit udbredelseskort, og for gennemtrækkende arter og vintergæster beskrives tilstedeværelsen gennem året i ord og grafer. Hovedvægten ligger på ænderne og de øvrige vandfugle.

Danske hajer

Jørgen Lund Møller & Allan Guido Nielsen. Natur og Museum 39(3), Naturhistorisk Museum, Århus, 2000. Pris kr. 50 i DOF-Salg.

Om de 18 arter truffet i danske farvande, og om hajer generelt.

Livet er en Fugl

Søren Ryge Petersen. 128 sider, mange farvefotos, indb. Høst & Søn 2000. Pris kr. 250 i DOF-Salg.

Den kendte TV-vært har her på en smittende måde fortalt om sin store kærlighed til fugle og fugleentusiaster. Hans løbebane som fugleelsker er lidt usædvanlig, idet det først var da sønnen Jens blev bidt af en gal ornitolog, at faderen også fik øjnene op for at "livet er en fugl". En ualmindelig velskrevet og smuk bog, der kan anbefales til alle, der også har sans for poesien i fuglene. En oplagt gaveidé.